

СЕКЦІЯ 3

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

УДК 332.2:332.3

Безус Р.М.

*доктор економічних наук,
професор, завідувач кафедри маркетингу
Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету*

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВНІ ЕФЕКТИ РЕФОРМИ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

Статтю присвячено проблемі проведення реформи земельних відносин в Україні. Розглянуто актуальний стан земельних відносин, основні тенденції досліджуваної реформи та перспективні ефекти від неї. Встановлено проблемні аспекти земельних відносин, що потребують реформування, рекомендовано орієнтири для формування результатів реформи. Рекомендовано часткову адаптацію моделей реформування земельного ринку з успішного досвіду інших країн. Прогнозовано перспективні ефекти від реформування відносин у сфері обігу земель сільськогосподарського призначення з урахуванням економічного, соціального та екологічного складників.

Ключові слова: земельна реформа, земельні відносини, сільськогосподарські угіддя, тенденції земельних відносин, ефекти реформи.

Безус Р.М. ТЕНДЕНЦИИ И ПЕРСПЕКТИВНЫЕ ЭФФЕКТЫ РЕФОРМЫ ЗЕМЕЛЬНЫХ ОТНОШЕНИЙ В УКРАИНЕ

Статья посвящена проблеме проведения реформы земельных отношений в Украине. Рассмотрены актуальное состояние земельных отношений, основные тенденции исследуемой реформы и ее перспективные эффекты. Выявлены проблемные аспекты земельных отношений, нуждающиеся в реформировании, рекомендованы ориентиры для формирования результатов реформы. Рекомендована частичная адаптация моделей реформирования земельного рынка из успешного опыта других стран. Спрогнозированы перспективные эффекты от реформирования отношений в сфере оборота земель сельскохозяйственного назначения с учетом экономической, социальной и экологической составляющих.

Ключевые слова: земельная реформа, земельные отношения, сельскохозяйственные угодья, тенденции земельных отношений, эффекты реформы.

Bezus R.M. TRENDS AND PROSPECTIVE EFFECTS OF LAND RELATIONS REFORM IN UKRAINE

The article is devoted to the reform of land relations in Ukraine. The current state of land relations, the main tendencies and perspective effects of the reform were considered. The problematic aspects of land relations were identified and guidelines for the formation of the reform results were recommended. It is also recommended to adapt partly the land market reform models of other countries. Prospective effects of agricultural land reform taking into account its economic, social and environmental components were predicted.

Keywords: land reform, land relations, agricultural land, tendencies of land relations, effects of reform.

Постановка проблеми. Ефективна політика використання земельних ресурсів є актуальним питанням розвитку агросектору України. На підтримку такого розвитку в нашій країні розробляється аграрна реформа, сутність якої полягає у переформатуванні земельних відносин для раціонального, ефективного та екологічного використання земельних ресурсів.

Правовий дисбаланс, наслідки непослідовної державної політики у сфері земельних відносин гальмують розвиток ринку землі, стримують розвиток агропромислового комплексу. Внаслідок цього виникають непереборні перешкоди для масштабних іноземних та національних інвестицій. Окремим орієнтиром для реформ є підвищення цінності соціального елементу земельних відносин, тобто важливо враховувати інтереси малих фермерських господарств та приватних землевласників.

Отже, тенденції реформування земельних відносин, створення ефективного ринку землі та вплив ефектів від цих процесів на український агробізнес є актуальними питаннями, що потребують дослідження та подальшого вирішення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження різноманітних аспектів земельних відносин в Україні проводилися багатьма вченими: О.В. Ходаківською вивчався процес розвитку вказаних відносин [1]; А.С. Поповим досліджено тенденції використання земель сільськогосподарського призначення

в Україні [2]; Т.Ф. Сидоренко описано земельну реформу в контексті розбудови національної економіки [3]; Ю.С. Амеліною розглянуто перспективи розвитку земельного законодавства щодо сільськогосподарських земель з органічним статусом [4].

На нашу думку, детальні аспекти процесу реформування українського ринку землі поки що досліджені недостатньо.

Мета статті полягає в огляді тенденцій та перспективних ефектів реформи земельних відносин в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для того щоб досягнути мети статті та в подальшому розробляти оптимальні програми реформування земельних відносин в Україні, спочатку необхідно оцінити реальний кількісний та якісний стан національних земель сільськогосподарського призначення.

На державному рівні оцінку кількості та стану земель в Україні проводить Держгеокадастр. З 2015 р. він публікує спеціалізовані бюлетені з актуальними статистичними даними щодо земельних відносин. Цей орган та Державна служба статистики є основними джерелами даних для дослідження.

Станом на 01.01.2017 площа сільськогосподарських земель України становить 42,7 млн. га, або 70,7% від загальної території країни. На початок поточного року в Україні нараховувалося понад 25 млн. землевласників, серед яких – 45,5 тис. сіль-

ськогогосподарських виробників та понад 4,7 млн. одноосібних землевласників, що також займаються агровиробництвом без утворення юридичної особи. З поданої інформації видно, що більша частина площі країни вже має статус сільськогосподарських земель, проте землевласниками є близько половини населення країни. Це дає можливість зробити такі висновки:

- підвищення ефективності використання сільськогосподарських земель можливе за рахунок поліпшення їх якості, оскільки ресурс для розорювання земель є лімітованим;

- суттєва частка населення не має земельних ділянок у власності;

- понад 20 млн. землевласників країни офіційно не використовують землі для агробізнесу [5, с. 16–17].

Відповідно, бажано в результаті земельної реформи отримати:

1) Поліпшення якості сільськогосподарських земель за рахунок посилення фінансування спеціалізованих заходів та контролю над ними.

На підтримку необхідності такого ефекту можна надати дані щодо наявності деградаційних процесів у ґрунтах земель України (табл. 1).

Таблиця 1
Деградаційні процеси земель України

Тип деградаційних процесів	Уражена площа, млн. га	% ураженої площі до загальної площі
Водна ерозія	19,4	32,1
Вітрова ерозія	13,3	22,0
Підкислення ґрунтів	10,7	17,7
Комплексна ерозія	2,1	3,4
Засолення ґрунтів	1,7	2,8

Джерело: складено за [7]

Високий ступінь ураження ґрунтів деградаційними процесами посилюється навантаженням від агровиробництва, тому механізми поліпшення якості сільськогосподарських земель є обов'язковим складником майбутньої реформи.

2) Відкритий доступ до ринку земельних ресурсів сільськогосподарського призначення усім бажаним за умов збереження високої якості земель та забезпечення територіальної цілісності та національної безпеки країни.

Під час реформування земельних відносин важливого значення набуває тип власності земель. Актуальний стан розподілу часток типів власності земель сільськогосподарського призначення можна побачити на рис. 1.

Після відміни мораторію на реалізацію земель структура типів власності буде активно змінюватися. Для забезпечення ефективного та однознач-

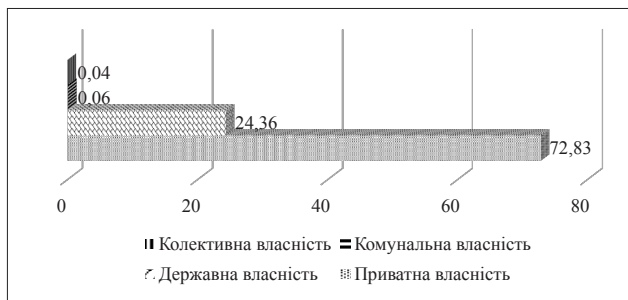

Рис. 1. Частки типів власності с.-г. земель України, %
Джерело: складено за [6]

ного переходу земель з одного типу власності до іншого, від одного власника до наступного необхідно розробити оптимальний комплекс законодавчих актів. Тобто від майбутньої реформи очікується формування нової потужної законодавчої бази щодо земельних відносин, а також посилення наявної. Крім того, необхідним є жорсткий контроль над виконанням «земельних» законів та проведенням торгів. Отже, наступним очікуваним ефектом від реформи є зміцнення правового поля навколо різноманітних процесів із землею сільськогосподарського призначення в Україні.

Дискусійним питанням сьогодення є адекватна грошова оцінка, купівельна вартість 1 га та вартість оренди 1 га українських сільськогосподарських земель.

Станом на 01.01.2017, згідно з даними Держгеокадастру, середня нормативна грошова оцінка ріллі в Україні становить 30 927,8 грн./га. Думки експертів, науковців та правників щодо обґрунтованості такої оцінки розбігаються, проте більшість із них погоджується, що сума оцінки земель може значно зрости одразу після зняття мораторію. Прогнозований рівень цін, що встановиться на майбутньому земельному ринку, можна приблизно оцінити, зокрема, порівнявши ціни на землю у країнах – конкурентах України на міжнародному ринку зернових (табл. 2).

Таблиця 2
Ціна 1 га землі сільськогосподарського призначення у країнах – лідерах світового ринку зернових

Країна	Обсяг виробництва, млн. т	Середня вартість 1 га с.-г. землі на 01.01.2017, дол. США
1. Китай	130	10000
2. Індія	86,6	18000
3. Росія	61	1700
4. США	55,8	12000
5. Франція	40,8	8260
6. Канада	27,6	4500
7. Україна	23,7	1480-6030*

* експертні оцінки [8]

Джерело: складено за [9]

Розглянувши дані таблиці, можна зробити висновок, що за умов вільного розвитку землі ціна за 1 га сільськогосподарських угідь може бути оцінена навіть вище, ніж пропонують експерти. За збереження посиленого бюрократичного тиску на потенційних покупців та інвесторів агробізнесу України ціна може встановитися на найнижчому з прогнозованих рівнів, проте все одно буде вищою за поточну грошову оцінку щонайменше на 300 дол. США за 1 га.

Крім аналізу та порівняння цін на землю в країнах – виробниках зернових, можна звернути увагу на ситуацію з ринком землі у країнах, пов'язаних з Україною територіально-економічним кластером. Порівняння цін на землі сільськогосподарського призначення знаходяться на рис. 2.

Сьогодні найнижчі ціни на землю спостерігаються в таких країнах Східної Європи, як Словаччина, Латвія, Литва і Румунія. На нашу думку, такі ціни не можуть бути орієнтирами для України, оскільки продуктивність українських земель вища, ніж у згаданих країнах. АПК Угорщини, Болгарії та Чехії мають більше схожих характеристик з АПК України, ніж попередня група країн, тому вважа-

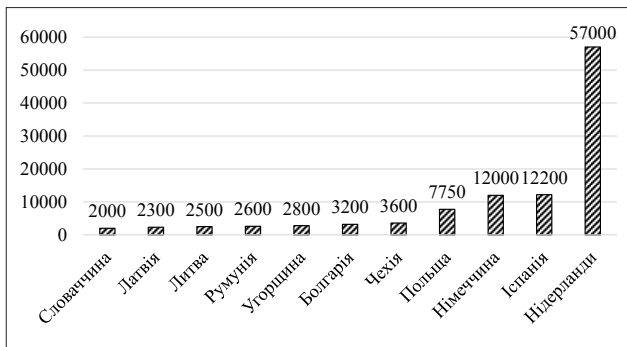

Рис. 2. Ціни 1 га землі сільськогосподарського призначення в країнах Європи, євро

Джерело: складено за [9]

емо, що сегмент цін від 2 800 до 3 600 євро за 1 га сільськогосподарських угідь є найвірогіднішим для українського земельного ринку. Рекордно дорогою землею в Європі є угіддя для агробізнесу в Нідерландах – 57 тис. євро за 1 га.

На основі даних рис. 2 можна припустити, що ціна 1 га землі сільськогосподарського призначення в Україні буде коштувати не менше 2 тис. євро, що майже вдвічі більше, ніж актуальна нормативна грошова оцінка землі.

Вже понад 20 років в агропромисловому секторі України орендні відносини є основною формою реалізації громадянами власного права на землю. Як показують дані досліджень, основною групою орендодавців є селяни-пенсіонери, які уклали майже 2,5 млн. договорів оренди землі, що становить 52% від усіх договорів [2].

Середній розмір орендної плати за аграрні землі на початку 2017 р. становив приблизно 2 200 грн./га при проведенні торгів та 720 грн./га без торгів [10].

Інститут орендних відносин як важливий складник сталого землекористування повинен сприяти спрямуванню земельних ресурсів до найефективнішого господаря. Нині в Україні така закономірність поступово спостерігається. У структурі договорів оренди за строком дії питома вага довгострокової оренди від 6 до 10 років зростає на 37,8 в. п., а кількість договорів оренди на строк понад 10 років – на 13 в. п. Короткострокова оренда земель терміном дії від одного до трьох років становить лише 3,2% (табл. 3).

Таблиця 3

Структура договорів оренди на землю за строком їх дії в 2005–2015 рр., %

Строк дії орендного договору	Роки			Зміна за 2005-2015 рр., в. п.
	2005	2010	2015	
1-3 роки	26,3	10,0	3,2	-23,1
4-5 років	61,5	49,0	35,6	-25,9
6-10 років	10,3	30,7	46,5	37,8
Більше 10 років	2,3	10,5	15,3	13

Джерело: складено за [2]

Причиною таких змін є Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення умов ведення бізнесу» 2015 р., яким встановлено мінімальний термін оренди земельних ділянок сільськогосподарського призначення для ведення сільськогосподарського виробництва, фермерського господарства та особистого селянського господарства. Його обмежили строком у сім років.

Зростання кількості договорів довгострокової оренди є передумовою для більш дбайливого ставлення до земельних ділянок та сільськогосподарського землекористування, недопущення їх виснаження [2, с. 3], тому ще одним очікуваним ефектом від реформи є підвищення орендної плати за землі сільськогосподарського призначення та збільшення строків її оренди з поступовим переходом до лізингових та торговельних відносин.

За результатами 2016 р. обсяг інвестицій в АПК зріс на 63% порівняно з даними попереднього року. Найбільша частка – 81% інвестицій – припадає на рослинництво, 13% – на тваринництво, 6% – на інші види діяльності. Такі дані ілюструють поступовий вихід АПК із кризи, спровокованої соціально-політичною нестабільністю минулого п'ятиріччя. Проте необхідно активніше стимулювати інвестиційні процеси в усі види економічної діяльності, пов'язані з використанням земельних ресурсів. Очікуваним ефектом від земельної реформи у сфері інвестування є формування більш сприятливого інвестиційного клімату у галузі сільського господарства.

Після остаточно прийнятого рішення щодо реформування ринку земель України та з'ясування їх актуального стану постає питання створення ефективних механізмів реформ. Одним із методів формування таких механізмів є адаптація успішного досвіду реформування земельних відносин інших країн з урахуванням національних особливостей держуправління та ведення бізнесу.

Розглянемо актуальний стан ринків землі економічно розвинених держав із потужним агропромисловим сектором та країн, що безпосередньо межують з Україною.

Першою країною для аналізу є США. Земельне законодавство цієї держави є окремою галуззю права та регулює переважно фермерську діяльність. Правове регулювання землекористування реалізується в межах спеціального підрозділу Agriculture у Кодексі законів США. Друга значна частина регулюючих положень розміщена в кодексі федеральних правил і нормативних актах Міністерства сільського господарства США.

Основними принципами формування земельного ринку в США є такі:

- земельні ресурси сільськогосподарського призначення є предметом купівлі-продажу;
- ринок землі є відкритим – сільськогосподарські землі можуть бути реалізовані будь-кому;
- наявні жорсткі обмеження під час використання земель: не дозволяється зміна цільового призначення ділянки; забороняється побудова підприємств біля населених пунктів тощо;
- чіткі адміністративні та кримінальні санкції у разі порушення будь-якого положення законодавчого акту [11].

Такий ступінь розвитку ринку земель є високим і може слугувати одним із прикладів під час формування ідеї кінцевого вигляду земельних відносин України.

В Угорщині під час формування ринку сільськогосподарських земель використовують положення Закону «Про податок на землю». Цим законодавчим актом встановлено пільги для селян, що займаються сільськогосподарською діяльністю. Угорські законодавці встановили обмеження на обіг сільськогосподарських земель для надання пріоритетного права на купівлю земельної ділянки тим громадянам, які пов'язані із сільськогосподарською діяльністю. Мотивом для такого рішення є переконання, що саме

фермери здатні забезпечити підвищення родючості ґрунтів та охорону земель.

В Угорщині діють такі обмеження у обігу сільськогосподарських земель:

- максимально можна купити тільки 300 га на особу;
- покупцем ділянки можуть виступити лише громадяни Угорщини та держава;
- юридична особа не може бути власником земельної ділянки;
- землевласник може подарувати земельну ділянку тільки родичам;
- громадяни інших країн можуть успадкувати землю в Угорщині;
- обмін земельними ділянками можливий тільки в межах одного населеного пункту;
- іноземна юридична особа може лише орендувати земельну ділянку [12].

Угорська практика земельних відносин багата на обмеження, але завдяки цьому держава здатна зберігати землі у державній власності та контролювати ринок землі, підтримуючи національну безпеку країни. Деякі обмеження, що діють в Угорщині, доцільно адаптувати і в Україні, наприклад відсутність права юридичних осіб купувати земельні ділянки.

Привертає увагу також ринок сільськогосподарських земель Польщі. Законом Польщі, затвердженим у 1991 р., було створено Агентство сільськогосподарської нерухомості. Основними його завданнями є:

- допомога у створенні та розвитку структури сімейних ферм;
 - раціональне використання виробничого потенціалу сільськогосподарської нерухомості;
 - сприяння створенню приватних фермерських господарств на сільськогосподарських землях держави.
- Це агентство застосовує такі форми управління майновими правами: передача прав управління, лізинг, оренда, обмін та продаж:
- передача земельних ділянок в оренду здійснюється без обмежень;
 - продаж сільськогосподарських земель здійснюється вільно за умови, що в результаті операції загальна площа сільськогосподарських земель у власності покупця не буде перевищувати 500 га;
 - обмін земельними ділянками проводиться також вільно за умови, що в результаті операції учасники обміну отримують приблизно рівноцінні ділянки земель за кількістю, якістю та за рівнем державної грошової оцінки;

– передача прав управління майна, що належить до державної сільськогосподарської власності, може здійснюватися за клопотанням органів самоврядування воеводств.

Починаючи з 90-х років ХХ ст. у Польщі надають перевагу економічним інструментам регулювання земельних відносин для інтенсифікації ринку земель, що призвело до підвищення ефективності земельних ресурсів сільськогосподарського призначення. Саме такій моделі варто приділити увагу експертам під час розроблення земельної реформи в Україні [13, с. 27].

Загалом від утілення заходів земельної реформи в економіці України очікуються такі ефекти (табл. 4).

У разі проведення реформи за вказаними орієнтирами та отримання комплексу ефектів з орієнтацією на всі три складники можна очікувати відчутні позитивні результати в АПК протягом наступних трьох-чотирьох років.

Окрім очікуваних позитивних ефектів від реформи, що відбудуться за умови позитивного сценарію, є й різноманітні ризики та перепони, які можуть значно змінити бажані результати.

Так, зокрема, відсутність урахування інтересів дрібних виробників сільськогосподарської продукції може негативно вплинути на кількість, якість та ціни продукції, що виробляється ними.

Важливо, щоб упровадження ринку землі та земельної реформи здійснювалося за таких умов:

- наявності доступної інфраструктури ринку землі та його транспарентності (зокрема, ефективної діяльності структур Земельного банку, Держгеокадастру);
- зниження рівня корупції (згідно з рейтингом Індексу сприйняття корупції 2016 р., проведеного компанією Transparency International, Україна посіла 131-е місце з 176 можливих) [14];
- забезпечення доступу до навчання та підвищення рівня компетентності.

Висновки з проведеного дослідження. Реформа земельних відносин в Україні є очікуваною, як у країні, так і за її межами. Реалізація процесу реформування має бути обережною та виваженою, оскільки ризик корупційного та безконтрольного використання земель чи формування миттєвої олігархічної монополії є дуже високим. Необхідним є аналіз та адаптація успішного досвіду реформування земельного ринку інших країн, а також орієнтація на перспективні ефекти від реформування відносин у сфері обігу земель сільськогосподарського призначення з

Таблиця 4

Перспективні ефекти реформи земельних відносин в Україні

Орієнтир реформи	Економічний ефект	Соціальний ефект	Екологічний ефект
Моніторинг кількості та якості сільськогосподарських земель	Можливість прогнозування точних економічних показників розвитку АПК	Забезпечення аналітичними даними щодо якісного стану земельних ділянок приватних землевласників	Об'єктивна та актуальна оцінка екологічного стану земель
Збільшення площ приватних фермерських господарств	Розвиток перспектив економічної активності у сільських регіонах, розвиток корпоративного руху в селах	Стимулювання фермерської активності сільського населення	Підвищення якості ґрунтів за рахунок дбайливого відношення приватних землевласників
Встановлення ринкової вартості земель сільськогосподарського призначення	Збільшення доходів держави від продажу і оренди земель	Можливість отримати максимізований дохід від реалізації приватних земель	Можливість витратити додаткові кошти на підтримку якості земель
Оновлення правового поля земельних відносин (у т. ч. і щодо оподаткування землі)	Підвищення прозорості та відкритості агробізнесу	Пільги для активних фермерів-землекористувачів (землевласників)	Можливість використання повернутих сум податку на поліпшення земель
Залучення іноземних інвестицій в агробізнес	Збільшення частки ВВП від агробізнесу	Розвиток інфраструктури місцевих громад-осередків інвестиційних проектів	Адаптація інноваційних екологічних технологій активності з використанням земельних ресурсів

Джерело: складено автором

урахуванням економічної, соціальної та екологічної складових.

Перспективними є подальші дослідження економічної оцінки та порівняння очікуваних та реальних результатів реформи земельних відносин в Україні.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Ходаківська О.В. Розвиток земельних відносин у сільському господарстві / О.В. Ходаківська [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://imfgroup.com.ua/uk/2015/06/26>.
2. Попов А.С. Сучасний стан і основні тенденції використання земель сільськогосподарського призначення / А.С. Попов // Ефективна економіка – 2016. – № 2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4775>.
3. Сидоренко Т.Ф. Земельна реформа як умова розбудови національної економіки / Т.Ф. Сидоренко, В.А. Фоменко, О.О. Криницька // Економіка: реалії часу. – 2014. – № 1 (11). – С. 125–133.
4. Амеліна Ю.С. Економічний розвиток сільськогосподарських підприємств органічного овочівництва та плідівництва : дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.04 / Ю.С. Амеліна. – Дніпро : ДДАЕУ, 2016. – 216 с.
5. Лупенко Ю.О. Трансформація земельних відносин у сільському господарстві (аналітичний огляд) / Ю.О. Лупенко, О.В. Ходаківська. – К. : ННЦ «ІАЕ», 2015. – 52 с.
6. Огляд стану земельних відносин в Україні / Офіційний сайт Держгеокадастру [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://land.gov.ua/wp-content/uploads/2017/03/Land-Review-Monthly_3_final-1.pdf.
7. Офіційний сайт Держгеокадастру// [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://land.gov.ua>.
8. Проект «Підтримка реформ у сільському господарстві та земельних відносинах в Україні» / Дослідження Київської школи економіки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://agropolit.com/news/56-eksperti-pidtrahuvali-tsinu-gektarazemli-v-ukrayini--doslidjennya>.
9. Agricultural Land Prices and Rents data for the European Union / Eurostat [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/749240/749310/Research+Paper+-+Agricultural+Land+Prices+and+Rents+data+for+the+European+Union%2C+December+2016/15fad00e-6f46-4ee1-9c36-5bfc325b2384>.
10. Огляд стану земельних відносин в Україні. Передача в оренду державних с.-г. земель через аукціони / Офіційний сайт Держгеокадастру [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://land.gov.ua/wp-content/uploads/2016/12/Land-Review-Monthly_16_dec2016_V2-1.pdf.
11. The Code of the Laws of the United States of America [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/7>.
12. Зарубіжний досвід: ринок земель сільськогосподарського призначення в Угорщині і перспективи його застосування в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zsu.org.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1046:2011-02-24-10-01-53&catid=55:2010-11-28-10-00-48&Itemid=82.
13. Мартин А. Як регулюються ринкові земельні відносини у Польщі? / А. Мартин, О. Коник // Землевпорядний вісник. – 2011. – № 3. – С. 26–29.
14. Індекс сприйняття корупції (CPI) за 2016 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://ti-ukraine.org/research/index-koruptsiyi-cpi-2016/>.

УДК 339.138:339.13.021:338.439.52:339.137

Боліла С.Ю.

*кандидат сільськогосподарських наук,
доцент кафедри менеджменту організації
Херсонського державного аграрного університету*

Федорчук О.М.

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри економіки,
фінансів і підприємництва
Херсонського державного університету*

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОФІЛЮ КІНЦЕВОГО СПОЖИВАЧА НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РИНКУ М'ЯСОПРОДУКТІВ ЯК ІНСТРУМЕНТ УКРІПЛЕННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПОЗИЦІЙ ТОВАРОВИРОБНИКА

Статтю присвячено маркетинговим дослідженням смаків й уподобань кінцевих споживачів продукції м'ясопереробки для розроблення заходів з укріплення конкурентних позицій вітчизняного товаровиробника на регіональному ринку.

Ключові слова: маркетингові дослідження, ринок м'ясопродуктів, профіль споживача, комплекс маркетингу, брендинг продукції.

Болая С.Ю. Федорчук А.М. ИССЛЕДОВАНИЕ ПРОФИЛЯ КОНЕЧНОГО ПОТРЕБИТЕЛЯ НА РЕГИОНАЛЬНОМ РЫНКЕ МЯСОПРОДУКТОВ КАК ИНСТРУМЕНТ УКРЕПЛЕНИЯ КОНКУРЕНТНЫХ ПОЗИЦИЙ ТОВАРОПРОИЗВОДИТЕЛЯ

Статья посвящена маркетинговым исследованиям вкусов и предпочтений конечных потребителей продукции мясопереработки для разработки мер по укреплению конкурентных позиций отечественного товаропроизводителя на региональном рынке.

Ключевые слова: маркетинговые исследования, рынок мясопродуктов, профиль потребителя, комплекс маркетинга, брендинг продукции.

Bolila S.Yu., Fedorchuk O.M. RESEARCH PROFILE FINAL CONSUMER IN THE REGIONAL MARKET OF MEAT PRODUCTS AS A TOOL STRENGTHENING THE COMPETITIVE POSITION OF PRODUCERS

The article deals with the marketing research of tastes and preferences of final consumers of meat processing products with the purpose of developing measures to strengthen the competitive positions of domestic producers in the regional market.

Keywords: marketing research, meat products market, consumer profile, marketing complex, product branding.

Постановка проблеми. М'ясопереробна промисловість є одним із найважливіших секторів продовольчого комплексу України. Тут формується значна

частина продовольчих ресурсів, що має вирішальне значення для гарантії продовольчої безпеки держави, розвитку внутрішнього і зовнішнього ринку